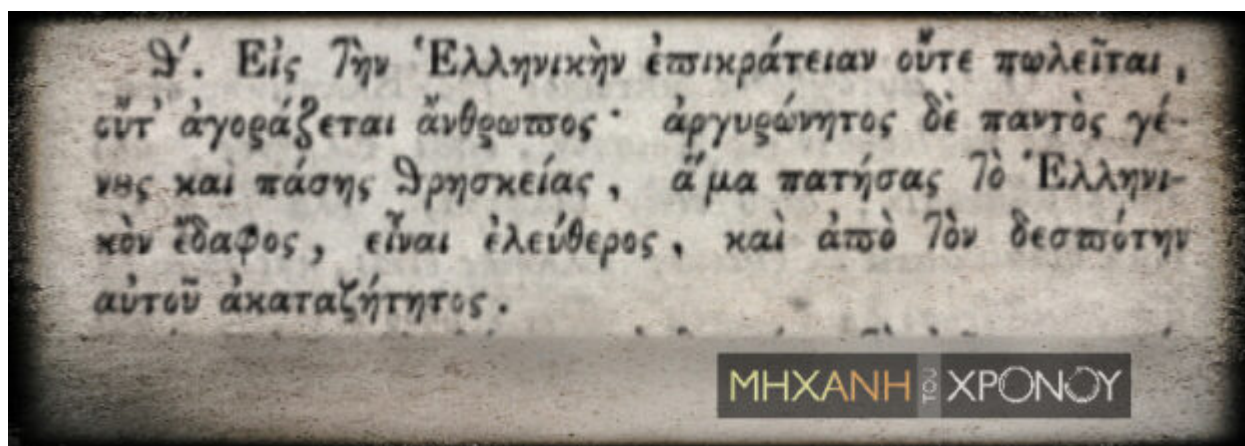
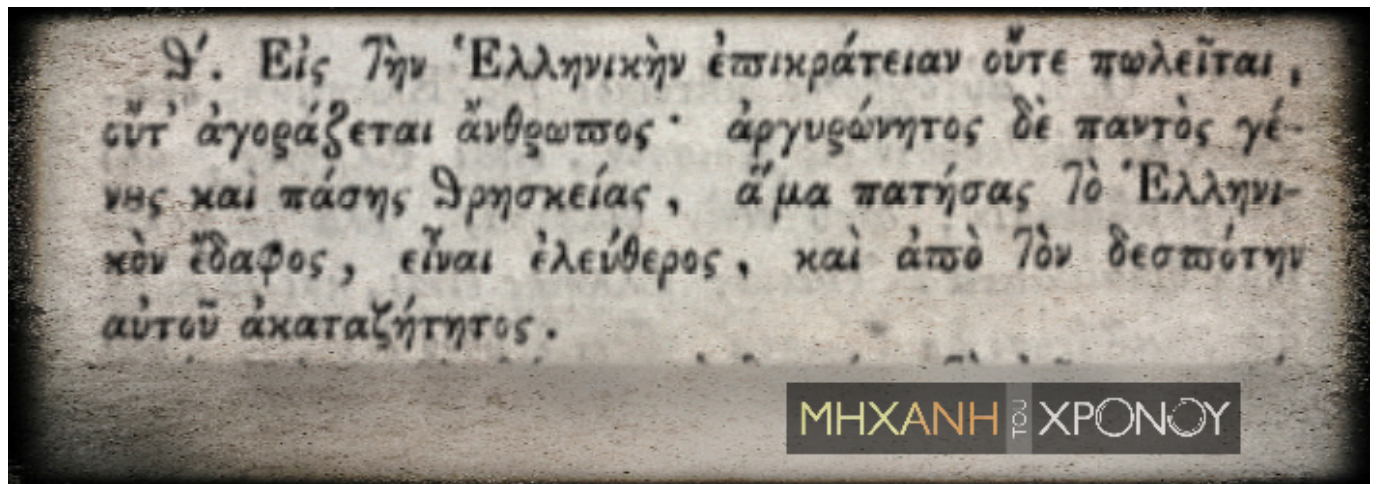

«Κάθε άνθρωπος από τη στιγμή που βρεθεί στην ελληνική επικράτεια είναι ελεύθερος». Το εμβληματικό ψήφισμα των Ελλήνων εν μέσω εμφυλίου και επανάστασης στο Άστρος Κυνουρίας

/ Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός

Το Άστρος Κυνουρίας ορίστηκε ως τόπος διεξαγωγής της Β΄ Εθνοσυνέλευσης των επαναστατημένων Ελλήνων, η οποία ξεκίνησε τις διεργασίες της στις 29 Μαρτίου 1823. Ένα χρόνο μετά την Α΄ Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου, οι Έλληνες συγκεντρώνονταν για ακόμη μία φορά, εντούτοις το διακύβευμα ήταν μεγαλύτερο.

Στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους έπρεπε να ληφθούν σοβαρές αποφάσεις και να αμβλυνθούν σημαντικές διαφορές μεταξύ των Παραστατών, τις οποίες οι εξελίξεις στο μέτωπο του πολέμου μεγέθυναν. Όταν οι Έλληνες συγκεντρώνονταν στην

Επίδαυρο το Δεκέμβριο του 1821 για να συστήσουν την πρώτη καθολική, οργανωμένη και αναγνωρισμένη Διοίκηση του επαναστατημένου έθνους, οι συνθήκες ήταν τελείως διαφορετικές.

Παρά τις έντονες αντιδράσεις και τις οξείες αντιπαραθέσεις που προηγήθηκαν της συγκέντρωσης στην Επίδαυρο, κατά την διάρκεια των διαβουλεύσεων οι αντιπρόσωποι κατάφεραν να περιορίσουν τα αντιτιθέμενα συμφέροντα και να μετριάσουν τις διαφορετικές τάσεις εντός των κόλπων της Εθνοσυνέλευσης, καταλήγοντας στην ψήφιση του «Προσωρινού Πολιτεύματος της Επιδαύρου».

Έπειτα από πολλούς αιώνες οι Έλληνες συνέρχονταν, συνδιαλέγονταν και επιχειρηματολογούσαν με σκοπό να διαμορφώσουν τις θεμελιώδεις αρχές σύμφωνα με τις οποίες θα διοικούνταν. Το κλίμα ευφορίας που διακατείχε τους συμμετέχοντες μετά την ψήφιση του Συντάγματος το μεταφέρει στο έργο του, ο νεαρός τότε, Νικόλαος Δραγούμης: «οι νεώτεροι, οι ευτυχίσαντες ν' ανοίξωσι τους οφθαλμούς προς ήλιον μη σκοτιζόμενον υπό νεφών δουλείας, να πατήσωσι γην ελευθέραν, ν' αναπνεύσωσι αέρα ελεύθερον, αυτοί οι κληρονομίσαντες το ανεκτίμητον δικαίωμα του συνέρχεσθαι και συνδιαλέγεσθαι και συζητείν, αδυνατούσι να φαντασθώσι τον έξαλλον ενθουσιασμόν του έθνους, ότε μετά τυραννίαν τετρακοσίων σχεδόν ετών, συνήρχετο δ' αντιπροσώπων ίνα βουλευθή κυριαρχικώς περί των οικείων συμφερόντων»¹.

Ωστόσο, ένα χρόνο μετά την ψήφιση του πρώτου ελληνικού Συντάγματος οι εξελίξεις είχαν διαψεύσει τις προσδοκίες που είχαν δημιουργηθεί. Η Διοίκηση δεν κατάφερε να επιβληθεί έναντι των Γερουσιών και των στρατιωτικών, οι οποίοι μετά και τις νίκες του δεύτερου έτους του πολέμου είχαν ισχυροποιήσει σημαντικά τη θέση τους.

Η αδυναμία της Διοίκησης να αντιμετωπίσει το Δράμαλη έδωσε την ευκαιρία στο Θεόδωρο Κολοκοτρώνη να αναδειχθεί και να συσπειρώσει γύρω του τους δυσαρεστημένους οπλαρχηγούς. Παράλληλα, έρχεται σε συνεννόηση με την Πελοποννησιακή Γερουσία εδραιώνοντας την ισχύ του στο Μοριά. Σε ανάλογες κινήσεις προβαίνει και ο Οδυσσέας Ανδρούτσος στην ανατολική Στερεά Ελλάδα, περιορίζοντας την εκεί δράσει του Αρείου Πάγου, οργάνου της Κεντρικής Διοίκησης.

Η Διοίκηση δίχως στρατό στην κατοχή της αλλά και έσοδα για να διαχειριστεί προκήρυξε εκλογές για την ανάδειξη Παραστατών που θα εκπροσωπούσαν το έθνος στη Β' Εθνοσυνέλευση και θα αντικαθιστούσαν τη Διοίκηση, η θητεία της οποίας έληγε.

Αρχικά, η Εθνοσυνέλευση επρόκειτο να διεξαχθεί στο Ναύπλιο. Η άρνηση, όμως, του Γέρου του Μοριά να παραδώσει στη διοίκηση το φρούριο σε συνδυασμό με την ισχυρή παρουσία οπαδών του στην περιοχή ανάγκασαν τη Διοίκηση να στραφεί προς το Άστρος Κυνουρίας. Κλίμα δυσπιστίας, καχυποψίας και εχθρότητας επικράτησε στην Εθνοσυνέλευση. Ουσιαστικά σχηματίστηκαν δύο ισχυροί πόλοι από τη μία πλευρά αυτή των «στρατιωτικών»² που συσπειρώθηκαν γύρω από τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη και από την άλλη αυτή των «προεστών»³. Πρόεδρος της Β' Εθνοσυνέλευσης εκλέχτηκε ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, αντιπρόεδρος ο επίσκοπος Βρεσθένης Θεοδώρητος, αρχιγραμματέας ο Θεόδωρος Νέγρης, γραμματείς ο Σταύρος Δήμας και ο Γεώργιος Χαρτουλάρης και φρούραρχος ο Παναγιώτης Γιατράκος.

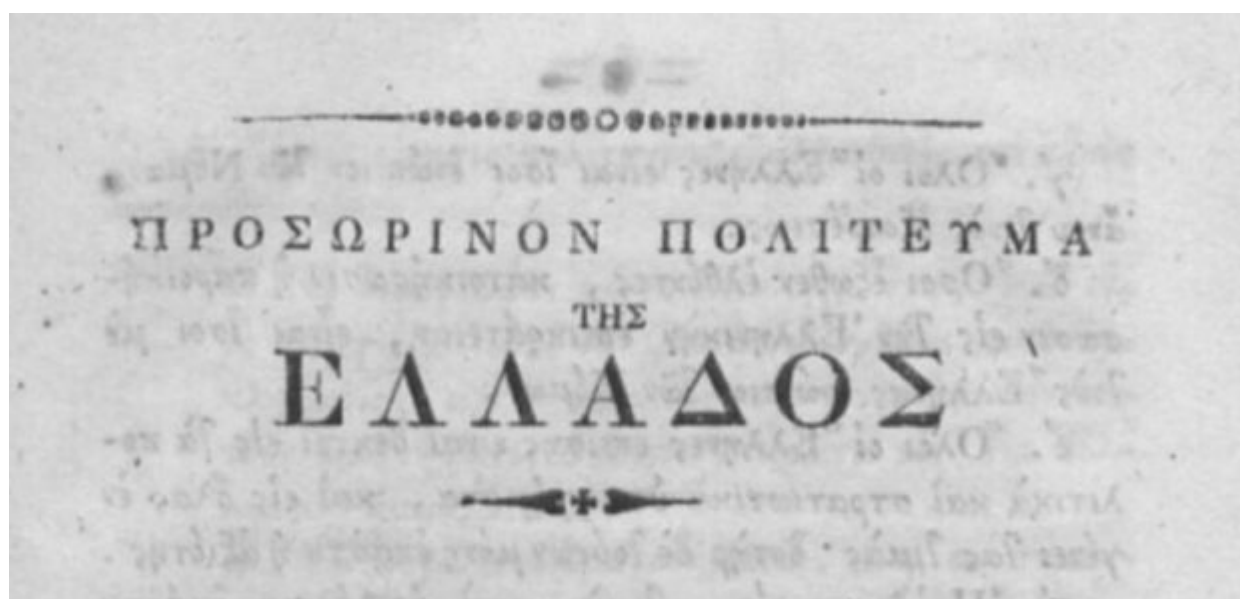
Στις 13 Απριλίου 1823 ψηφίστηκε το νέο Αναθεωρημένο Σύνταγμα το οποίο μπορεί να χαρακτηριστεί ως πυκνότερο, αυστηρότερο, νομικά αρτιότερο περισσότερο φιλελεύθερο και πιο δημοκρατικό σε σχέση με το Σύνταγμα της Επιδαύρου. Κύρια χαρακτηριστικά του νέου Συντάγματος είναι τα ακόλουθα:

- Οι παραστάτες προτίμησαν να χαρακτηρίσουν για μία ακόμη φορά το Σύνταγμα «προσωρινό» και επιπλέον προσέθεσαν τον τίτλο «Νόμος της Επιδαύρου» για να δηλώσουν πως το νέο Σύνταγμα αποτελεί τη συνέχεια του παλαιού, τονίζοντας την αδιάρρηκτη σχέση μεταξύ των δύο Συνταγμάτων.
- Μία από τις σημαντικότερες αποφάσεις της Εθνοσυνέλευσης ήταν η κατάργηση των τοπικών γερουσιών, η ύπαρξη των οποίων είχε δημιουργήσει πλήθος προβλημάτων κατά το προηγούμενο έτος του αγώνα. Έτσι, δηλωνόταν ρητά ότι: «επειδή αναδείχθη επιβλαβής αυτών η ύπαρξις, δι' όσα μεγάλα επιφέρει εμπόδια εις την πρόοδον της δημοσίου οικονομίας, ομογνωμόνως εξέδωκεν η Συνέλευσις περί καταλύσεως αυτών ψήφισμα»⁴. Με την απόφαση αυτή η Διοίκηση είχε πλέον την αποκλειστική διαχείριση του Αγώνα καταργώντας τις κατά τόπους ισχυρές τοπικές εξουσίες, ενισχύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο θεσμικά την εξουσία της.
- Το Βουλευτικό σώμα ενίσχυσε την εξουσία του έναντι του Εκτελεστικού. Με την ολοκλήρωση της Εθνοσυνέλευσης στο Βουλευτικό σώμα είχαν ανατεθεί νέες αρμοδιότητες⁵ ενώ ταυτόχρονα είχαν μεταβιβαστεί αρμοδιότητες που στο Σύνταγμα της Επιδαύρου είχαν αποδοθεί στο Εκτελεστικό⁶. Η σημαντικότερη παράμετρος ωστόσο, ήταν η μετατροπή του δικαιώματος αρνησικυρίας (veto) του Εκτελεστικού στην άσκηση της νομοθετικής εξουσίας από απόλυτη σε αναβλητική. Επιπροσθέτως, πλέον απαιτούνταν και η συναίνεση του Βουλευτικού για τον διορισμό ή την παύση των Επάρχων.

- Όσον αφορά τα σύμβολα του νέου Έθνους υιοθετήθηκε ως σφραγίδα της Διοίκησης «σημείον χαρακτηριστικόν της Αθηνάς μετά των συμβόλων της Σοφίας»⁷ και ως χρώματα της ελληνικής σημαίας «και των σημαίων της θαλάσσης και της ξηράς είναι το κυανούν και το λευκόν»⁸. Σύμφωνα όμως με το Αναθεωρημένο Σύνταγμα του Άστρους, η εθνική σημαία θα έπρεπε να χρησιμοποιείται απ όλους τους οπλαρχηγούς και καπεταναίους τόσο στον κατά ξηρά όσο και στον κατά θάλασσα αγώνα,⁹ αντικαθιστώντας τις τοπικές σημαίες, κάτι που στην πράξη δε συνέβη ποτέ.

Στην Εθνοσυνέλευση ολοκληρώθηκε ο παραμερισμός της Φιλικής Εταιρίας, ο οποίος είχε αρχίσει στην Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου. Η επιλογή διαφορετικών εθνικών συμβόλων (της Αθηνάς έναντι του Φοίνικα) σε συνδυασμό με την παντελή απουσία αναφοράς στην Φιλική Εταιρία φανερώνουν τον παραγκωνισμό της τελευταίας. Την οργάνωση πλέον του Αγώνα είχε αναλάβει αποκλειστικά η Διοίκηση.

- Πέραν του νομοθετικού και εκτελεστικού τομέα, ιδιαίτερη μέριμνα καταδείχθηκε στη συγκρότηση και ολοκλήρωση του δικανικού κώδικα. Έτσι, δόθηκε εντολή για τη συγκρότηση μίας εννεαμελούς επιτροπής, αρμοδιότητα της οποίας ήταν η εκπόνηση του Εγκληματικού Κώδικα.¹⁰ Η δημιουργία Εγκληματικού Κώδικα προβλεπόταν ήδη στο Προσωρινό Πολίτευμα της Επιδαύρου, ωστόσο διάφορες δυσχέρειες δεν επέτρεψαν την συγκρότηση της επιτροπής που θα επεξεργαζόταν τη δημιουργία αυτού του Κώδικα. Κατ' αυτόν τον τρόπο, στο Προσωρινό Πολίτευμα του Άστρους εμπεριέχονταν μία σειρά άρθρων που ρύθμιζαν ζητήματα που άπτονταν του πολιτικού, εγκληματικού και εμπορικού δικαίου.

Το Σύνταγμα της Επιδαύρου υποβλήθηκε, το Απρίλιο του 1823, σε αναθεώρηση από τη Β΄

Εθνοσυνέλευση, η οποία συνήλθε στο Άστρος. Το νέο Σύνταγμα, που αποτελούσε απλή αναθεώρηση του προϊσχύσαντος, ονομάστηκε «Νόμος της Επιδαύρου», ήταν νομοτεχνικώς αρτιότερο και καθιέρωνε ελαφρά υπεροχή της νομοθετικής εξουσίας έναντι της εκτελεστικής.

- Εξίσου σημαντικά βήματα πραγματοποιήθηκαν και στον τομέα των ατομικών ελευθεριών. Στο νέο Σύνταγμα κατοχυρώνονταν η ελευθεροτυπία και η ελευθερία του ανθρώπου. Κάθε Έλλην πολίτης είχε το δικαίωμα να εκφράζει δια του τύπου τις απόψεις του αρκεί αυτές να μην προσβάλουν τα χριστιανικά ήθη, την ηθική και να μην είναι υβριστικές προς τρίτους.¹¹ Κάθε άνθρωπος αφ' ης στιγμής βρεθεί στην ελληνική επικράτεια είναι ελεύθερος πολίτης. Εξ' αρχής οι επαναστατημένοι Έλληνες θέλησαν να δώσουν τέλος στην δουλεία, αποκλείοντας οποιεσδήποτε αγοραπωλησίες ανθρώπων.¹² Επιπλέον, κάθε πολίτης είχε τη δυνατότητα να απευθυνθεί εγγράφως προς το Βουλευτικό σώμα εκφράζοντας την γνώμη του για όποιο θέμα επιθυμούσε.¹³

- Επιπροσθέτως, ανατέθηκε σε μια δωδεκαμελή επιτροπή η κατάτμηση και η οργάνωση της ελληνικής επικράτειας σε επαρχίες.¹⁴ Ακόμη, δωδεκαμελής επιτροπή σχηματίστηκε για την κατάρτιση του υποθετικού λογαριασμού του τρέχοντος έτους του Αγώνα, το οποίο στη συνέχεια θα κατέθετε προς έλεγχο και επικύρωση.¹⁵ Η απελευθέρωση της Τριπολιτσάς πρόσφερε στους αγωνιζόμενους Έλληνες ένα στρατιωτικό, πολιτικό και διοικητικό κέντρο με σημαντική γεωγραφική θέση. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο αποφασίστηκε η μεταφορά της πρωτεύουσας των επαναστατών από την Κόρινθο στην Τριπολιτσά.¹⁶ Τέλος, σύμφωνα με το νέο εκλογικό νόμο κάθε Έλλην πολίτης που είχε συμπληρώσει το 25 έτος είχε το δικαίωμα να εκλεγεί Παραστάτης. Έτσι, το δικαίωμα του «εκλέγειν» και του «εκλέγεσθαι» είχαν πλέον οι άνδρες άνω των 25 ετών και όχι οι γέροντες άνω των 30, όπως προέβλεπε το Προσωρινό Πολίτευμα της Επιδαύρου.¹⁷

- Κλείνοντας, στο Προσωρινό Πολίτευμα του Άστρους γινόταν η πρώτη προσπάθεια να επιλυθεί ένα από τα ζητήματα, το οποίο θα ταλάνιζε το ελληνικό κράτος μέχρι και τα μέσα του 19ου αιώνα. Πρόκειται για τη διαμάχη μεταξύ «αυτοχθόνων» και «ετεροχθόνων». Ως «αυτόχθονες» λογίζονταν οι γηγενείς κάτοικοι της Πελοποννήσου, της Ρούμελης και των Νησιών ενώ ως «ετερόχθονες» θεωρήθηκαν οι Έλληνες της διασποράς, καθώς και όσοι διέμεναν στην οθωμανική επικράτεια και ήρθαν στην Πελοπόννησο, τη Στερεά και τα Νησιά ως συνέπεια της αποτυχίας της επανάστασης στον τόπο διαμονής τους.

Ουσιαστικά η διαμάχη που ξέσπασε αφορούσε το δικαίωμα των «ετεροχθόνων» να εκλέγουν και να εκλέγονται ως Παραστάτες αφενός και αφετέρου το δικαίωμά τους να καταλαμβάνουν δημόσια αξιώματα. Συνεπώς, ενώ στην Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου γινόταν ρητή αναφορά στο γεγονός πως: «όσοι έξωθεν ελθόντες,

κατοικήσωσιν, ή παροικήσωσιν εις την επικράτειαν της Ελλάδος, εισίν όμοιοι με τους αυτόχθονας κατοίκους ενώπιον των Νόμων»,¹⁸ κατά την Εθνοσυνέλευση όμως του Άστρους γίνεται ρητή αναφορά πως σε περίπτωση που οι υποψήφιοι Παραστάτες δεν είναι «αυτόχθωνες» θα πρέπει: «να ήναι κάτοικοι προ πέντε ετών εις την επαρχίαν, έχοντες εν αυτή ακίνητα κτήματα• οι πολιτογραφούμενοι απολαμβάνουσι το δικαίωμα του παραστάτου κατά το παρ. ια΄ του Νόμου της Επιδαύρου». ¹⁹ Με αυτόν τον τρόπο η Διοίκηση προσπάθησε να επιλύσει το σημαντικότατο αυτό πρόβλημα που δημιουργούσε οξείες αντιπαραθέσεις μέσα στους κόλπους της Εθνοσυνέλευσης. Ακόμη, η Διοίκηση πολιτογραφούσε αλλοεθνείς με την προϋπόθεση ότι αυτοί είτε έχουν διαπράξει μεγάλα ανδραγαθήματα είτε έχουν προσφέρει σημαντικές εκδουλεύσεις για τις ανάγκες της πατρίδος,²⁰ ανοίγοντας το δρόμο σε επιφανείς αξιωματικούς των Ευρωπαϊκών δυνάμεων να έλθουν στην Ελλάδα και να αναλάβουν υψηλά στρατιωτικά αξιώματα με σκοπό κατά πρώτον την καλύτερη οργάνωση του ελληνικού στρατού και κατά δεύτερον τη μεταστροφή του αρνητικού κλίματος που είχε διαμορφωθεί για την Ελλάδα και την αναγνώρισή ως εμπόλεμου έθνους.²¹

Ήδη όμως από το δεύτερο μισό του 1823 η ανοικτή σύγκρουση μεταξύ του Βουλευτικού και του Εκτελεστικού δυσχέρανε τα πράγματα, μην αφήνοντας πολλά περιθώρια για επιτυχή και ακριβή εφαρμογή των όσων είχαν αποφασιστεί στην Εθνοσυνέλευση. Αν και η κατάργηση των περιφερειακών διοικήσεων ήταν από τα πρώτα μελήματα των Παραστατών για να μπορέσουν να καμφθούν τα ισχυρά τοπικιστικά συμφέροντα κάτι τέτοιο στην πράξη δεν μπόρεσε να αποτραπεί. Ήδη οι εκπρόσωποι που εκλέχθηκαν στα δύο όργανα άσκησης της εξουσίας, δηλαδή στο Βουλευτικό και το Εκτελεστικό, φανέρωναν και τους συσχετισμούς των δυνάμεων. Έτσι, το Βουλευτικό σώμα βρισκόταν υπό τον έλεγχο του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου και των νησιωτών ενώ το Εκτελεστικό κάτω από την επιρροή του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, των Πελοποννησίων και των στρατιωτικών.

Τα δύο σώματα σχεδόν ευθύς εξ αρχής άρχισαν να αλληλοκατηγορούνται και να αλληλοϋπονομεύονται παρεμποδίζοντας το ένα την δράση του άλλου. Κοινός παρονομαστής και των δύο παρατάξεων ήταν η δυσπιστία με την οποία αντιμετώπιζαν τις νέες εξελίξεις καθώς πίστευαν πως σε πολλές περιπτώσεις οδηγούνταν στην περιθωριοποίηση. Δυστυχώς, στις αρχές του 1824 η τελική ρήξη δεν μπόρεσε να αποφευχθεί με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν επί της ουσίας δύο Διοικήσεις (η παλαιά δεν είχε παραιτηθεί), αφού κάθε μία διέθετε το δικό της Βουλευτικό και Εκτελεστικό σώμα, η μία με έδρα το Κρανίδι και η άλλη με έδρα την Τρίπολη.

Η αδυναμία συμβιβασμού και εξεύρεσης μιας κοινά αποδεκτής λύσης θα οδηγούσε

στην εμφύλια σύρραξη που θα απειλούσε ευθέως την επιτυχία της ίδιας της Επανάστασης και θα υπονόμειε πολλά από τα κεκτημένα των πρώτων ετών του Αγώνα. Εν κατακλείδι, το νέο αναθεωρημένο Σύνταγμα που ψήφισε η Εθνοσυνέλευση του Άστρους αν και ήταν, όπως προαναφέρθηκε, πιο δημοκρατικό, φιλελεύθερο και άρτιο από αυτό της Επιδαύρου, εντούτοις δεν είχε διαφορετική τύχη, καθώς για μία ακόμη φορά οι ισχυρές προσωπικότητες επισκίασαν και επί της ουσίας εμπόδισαν την εφαρμογή του Συντάγματος.

Πέραν όμως από την περιπετειώδη εφαρμογή του γινόταν φανερό πως οι Έλληνες επιθυμούσαν η διοίκηση του έθνους να θεμελιωθεί πάνω στις Αρχές του Διαφωτισμού, που στήριζαν και παρείχαν στο άτομο διαφορετικές μορφές ελευθερίας. Έτσι, όχι μόνο δεν περιόρισαν τις ελευθερίες που παρείχε το Σύνταγμα της Επιδαύρου αλλά αντιθέτως τις εμπλούτισαν και τις επαύξησαν στο Σύνταγμα του Άστρους.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Νικολάου Δραγούμη, Ιστορικά Αναμνήσεις, Ερμής, 1973, σελ 30-31
2. Οι στρατιωτικοί περιλάμβαναν στις τάξεις τους κλέφτες, αρματολούς και προεστούς.
3. Οι προεστοί περιλάμβαναν στις τάξεις τους Φαναριώτες, Οικοκυρέους των νησιών, δυσареστημένους οπλαρχηγούς από την διοίκηση του Κολοκοτρώνη και Πελοποννήσιους Κοτζαμπάσηδες.
4. Πρακτικά της Β' Εθνικής των Ελλήνων Συνελεύσεως, Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας, τόμος 3, σελ 54
5. Οι νέες αρμοδιότητες που ανατέθηκαν στο Βουλευτικό σώμα ήταν η οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος και η εκλογή αναπληρωτή Προέδρου ή Αντιπροέδρου του Εκτελεστικού, όταν οι εκλεγμένοι απουσίαζαν.
6. Το Βουλευτικό σώμα συμπεριέλαβε στις αρμοδιότητές του την δυνατότητα να αποφασίζει για την σύναψη δανείων θέτοντας ως εγγυήσεις τμήματα της ελληνικής επικράτειας καθώς και την δυνατότητα να αποφασίζει για την διάθεση των εθνικών δυνάμεων τόσο στην ξηρά όσο και στη θάλασσα. Επίσης, πλέον όριζε αυτό τις επιτροπές που θα εκπονούσαν τους πολιτικούς, εμπορικούς και εγκληματικούς νόμους.
7. Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος, Τμήμα Ζ', Κεφάλαιον Ι', Άρθρο υιε'.
8. Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος, Τμήμα Ζ', Κεφάλαιον Ι', Άρθρο υιγ'.
9. Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος, Τμήμα Ζ', Κεφάλαιον Ι', Άρθρο υιδ'.
10. Πρακτικά της Β' Εθνικής των Ελλήνων Συνελεύσεως, Αρχεία της Ελληνικής

Παλιγγενεσίας, τόμος 3, σελ 56

11. Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος, Τμήμα Β', Κεφάλαιον Β', Άρθρο η'.

12. Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος, Τμήμα Β', Κεφάλαιον Β', Άρθρο θ'.

13. Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος, Τμήμα Β', Κεφάλαιον Β', Άρθρο ια'.

14. Πρακτικά της Β' Εθνικής των Ελλήνων Συνελεύσεως, Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας, τόμος 3, σελ 63

15. Πρακτικά της Β' Εθνικής των Ελλήνων Συνελεύσεως, Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας, τόμος 3, σελ 58

16. Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος, Τμήμα Ζ', Κεφάλαιον Ι', Άρθρο υη'.

17. Αριθμός 17 του Κώδικος των Νόμων, Άρθρο ε'.

18. Προσωρινή Διοίκησις της Ελλάδος, Τμήμα Β', Άρθρο δ'.

19. Αριθμός

17 του Κώδικος των Νόμων, Άρθρο ε'.

20. Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος, Τμήμα Β', Κεφάλαιον Β', Άρθρο ιβ'.

21. Στέφανος Π. Παπαγεωργίου, Από το γένος στο έθνος, η θεμελίωση του ελληνικού κράτους 1821-1862, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2005, σελ 154.

Πηγή: mixanitouxronou.gr